

ย้อนวันวาน... ผ่านตลาดน้ำดำเนินสะดวก

การขุดคลองดำเนินสะดวกมีจุดเริ่มต้นเมื่อ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้ทรงมีพระราชดำริเห็นว่าการคมนาคมที่ไปมาระหว่างพระนครกับสมุทรสาครมีคลองภาษีเจริญ ทำให้การสัญจรไปมาสะดวกถ้ามีคลองระหว่างกรุงเทพฯ สมุทรสงคราม และราชบุรี ก็จะทำให้การสัญจรทางเรือสะดวกขึ้นอีกมาก โดยอาศัยแม่น้ำแม่กลอง

และแม่น้ำท่าจีนเป็นสื่อกลางในการขุดคลองเชื่อม ดังนั้น ในปี 2409 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ที่พระสมุหกลาโหม เป็นผู้อำนวยการขุดคลองที่เชื่อมจากแม่น้ำท่าจีน เริ่มจากปากคลองบางยาง ตำบลบางยาง อำเภอกะทู้มณฑลจังหวัดสมุทรสาคร กับแม่น้ำแม่กลอง ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมี สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เป็นผู้ควบคุมดูแล และใช้

ทางเข้าลานจอดรถ

กำลังของทหาร ข้าราชการ ชาวบ้าน และชาวจีนร่วมกันขุด โดยใช้กำลังของคนล้วนๆ ใช้วิธีขุดระยะหนึ่งแล้วเว้นไว้ระยะหนึ่ง ให้น้ำเซาะดินที่ไม่ได้ขุดพังไปเอง เมื่อขุดคลองสำเร็จแล้ว จึงนำแพขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ซึ่งทรงเห็นว่าเป็นคลองที่มีเส้นตรง ได้รับความสะดวกในการสัญจร จึงพระราชทานนามคลองที่ขุดใหม่นี้ว่า "คลองดำเนินสะดวก" และได้ทำพิธีเปิดใช้คลองนี้ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2411

ลำคลองยังใสสะอาด

สินค้ามากมายหลายประเภท

หลังจากนั้นมาดลิ่งก็ถูกน้ำกัดเซาะ ซึ่งเป็นผลจากคลื่นเรือประเภทต่างๆ ทำให้คลองขยายกว้างถึง 20 วา ด้วยขนาดและความยาวของคลอง ประกอบกับเป็นคลองตัดตรงไปยังหลายพื้นที่ ทำให้มีเจ้านายผู้ใหญ่ และชาวบ้านมากมายมาจับจองที่ดินซึ่งรกร้าง พร้อมขุดคลองซอยแยกเข้าสู่พื้นที่ของตน พื้นที่รกร้างเหล่านั้นจึงกลายเป็นเรือกสวนไร่ในในเวลาต่อมา งบประมาณในการขุดคลองดำเนินสะดวก ใช้งบประมาณ 1,400 ซึ่งเป็นเงิน 112,000 บาท โดยเป็นทรัพย์สินของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวน 400 ซึ่งสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ จำนวน 1,000 ซึ่งและเนื่องจาก สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ รัชกาลที่ 4 พระราชทานพระราชานุญาตให้ท่านและคนในสายสกุลขุนนางเข้าจับจองที่ดินสองฝั่งคลอง สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ยังได้สร้างวัดขึ้นแห่งหนึ่งเป็นอนุสรณ์ชื่อว่า **วัดปราสาทสิทธิ์ธิดาราม** หรือวัดปราสาทสิทธิ์ กับปราสาทหลังเล็กๆริมคลอง **วัดนี้ถือเป็นวัดแรกริมฝั่งคลองดำเนินสะดวก** ปัจจุบันตั้งอยู่เกือบกึ่งกลางความยาวของคลอง ในเขตตำบลปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

หลังจากที่เปิดใช้คลองดำเนินสะดวกแล้ว คลองก็เต็มไปด้วยเรือนานาชนิดที่สัญจรไปมาไม่เว้นแม้แต่เวลากลางคืน พ.ศ.2472 กรมชลประทานได้ก่อสร้างประตูน้ำบางยาง ในอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

และประตูน้ำบางนกแขวก ในอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม จนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพญี่ปุ่นใช้คลองดำเนินสะดวกลำเลียงขนส่งอาหาร และอาวุธต่างๆไปยังจังหวัดกาญจนบุรี ส่งผลให้ฝ่ายพันธมิตรทั้งระบิตทำลายประตูน้ำทั้งสองเพื่อตัดเส้นทางของญี่ปุ่นลงหลังสงครามสิ้นสุด ได้ซ่อมแซมประตูน้ำทั้งสองขึ้นใหม่ ในปี

2489 และได้พบถูกระเบิดสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จมอยู่บริเวณกันคลอง จำนวน 3 ลูก และขณะน้ำขึ้นระบิตออกจากถูกระเบิดได้เกิดระบิตขึ้น 1 ลูก ทำให้มีผู้เสียชีวิต 2 คน ประตูน้ำทั้ง 2 แห่ง กว้าง 6 เมตร สูง 5 เมตร สร้างขึ้นเป็นทางปล่อยเรือเข้าออกคลองซึ่งมีมากมายในสมัยก่อน และยังสามารถกั้นน้ำเค็มที่จะทำลายผลผลิตของชาวบ้านได้อีกด้วย

นับแต่นั้นมาคลองดำเนินสะดวกความยาวประมาณ 32 กิโลเมตร จึงกลายเป็นเส้นทางหลักที่สำคัญที่สุดของชาวบ้าน มีคลองซอยมากกว่า 200 คลอง เช่น คลองสี่หมื่น คลองทองหลวง คลองโพธิ์ทัก คลองขุนพิทักษ์ คลองศรีราษฎร์ คลองลัดราชบุรี คลองเอกเกียน ฯลฯ ลำคลองต่างๆแทบจะไม่เคยว่างเว้นจากเรือที่สัญจรไปมา ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอดำเนินสะดวกซึ่งประกอบอาชีพทำสวน จึงนำพืชผลที่เก็บได้มาค้าขายทางเรือ มีจุดนัดพบกันของพ่อค้า แม่ค้าบริเวณที่มีคนอาศัยอยู่หนาแน่น ที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า "ตลาดนัดศาลาแดง" หรือ "ตลาดนัดศาลาห้าห้อง" การค้าขายทางเรือบริเวณตลาดนัดศาลาแดง กำหนดวันนัด คือวัน 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ตั้งแต่เข้าบริเวณปากคลองลัดราชบุรี (คลองลัดพลี) ไปตามคลองดำเนินสะดวก (คลองใหญ่) ถึงบริเวณปากคลองทองหลวง เมื่อถึงวันนัดจะมีเรือพื้พัก ผลไม้มาขาย นับระยะทางยาวเป็นกิโลเมตร ล่วงมาถึง พ.ศ. 2510 เมื่อการคมนาคมทางบกเจริญมากขึ้น ตลาดนัด

จึงย้ายไปอยู่ในคลองลัดราชบุรี เริ่มมีชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวมากขึ้น มีร้านค้าของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ช่วง พ.ศ.2510-2524 ตลาดน้ำดำเนินสะดวกเฟื่องฟูมากที่สุด มีเรือสินค้าเป็นจำนวนมาก การที่มีชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวกันมาก จึงเปลี่ยนชื่อจากตลาดนัดศาลาแดง เป็น “ตลาดน้ำดำเนินสะดวก” มีเรือพายแห่จากชาวสวนแน่นขนัด สามารถเดินข้ามคลองได้โดยเหยียบไปบนเรือเหล่านั้น สินค้าที่นำมาขายที่ตลาดนั้นจะเป็นผลไม้มากกว่าผัก ผลไม้ที่มีชื่อเสียงมากในยุคนั้นคือมะม่วง สิบปีต่อมาในปี 2520 ชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวกันมากขึ้น เพราะการคมนาคมสะดวก ร้านค้าของที่ระลึกมีมากขึ้น และมีการย้ายตลาดนัดจากคลองลัดราชบุรี มาบริเวณคลองต้นเข็ม ในปัจจุบัน

ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศตะวันออก 400 เมตร เหมาะที่จะไปเที่ยวชมในเวลาเช้า แม่ค้า พ่อค้าจะนำเรือออกเริ่มค้าขายกันตั้งแต่ 05.00-12.00 น. เนื่องจากแดดไม่ร้อน และมีเรือขายสินค้าเป็นจำนวนมาก ตลอดสองฝั่งคลองดำเนินสะดวกมีสินค้าให้เลือกซื้อมากมาย ทั้งของกินของใช้ และของที่ระลึก รวมถึงสินค้าหัตถกรรม ซึ่งเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ แม้ตลาดน้ำที่แท้จริงหายไปกว่าสามสิบปีแล้ว และตลาดน้ำในปัจจุบัน เป็นเพียงการจำลองวิถีตลาดน้ำในอดีตให้คงอยู่ อย่างไรก็ตามตลาดน้ำดำเนินสะดวกที่มีความเป็นมาเก่าแก่กว่าร้อยปี ยังคงมีมนต์ขลังเป็นตลาดน้ำที่ยังคงเป็นของจริง ยังมีจากแม่ค้าที่นำผลไม้จากสวนมาขาย ทั้งยังปรับให้ทันสมัยแก่นักท่องเที่ยว โดยมีบริการเรือเช่านำเที่ยว สามารถติดต่อเรือได้ตลอดสองฝั่งทางเข้าตลาดน้ำดำเนินสะดวก เรือพาย

ราคา 300 บาท เรือหางยาว ราคา 600 บาท นั่งได้ประมาณ 8 คน พาไปดูสวน การทำน้ำตาลสด ใช้เวลาประมาณ 45 นาที ท่าเรือมีบริการจัดที่จอดรถให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย ห่างออกมาประมาณ 1 กิโลเมตร มีบริการนั่งช้างชมตลาด มีสถานีตำรวจคอยให้บริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทางด้านภาษา และตรวจสอบทางด้านราคาสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยว และมีธนาคารคอยให้บริการทางการเงินสำหรับการแลกเปลี่ยนเงินตรา และการตรวจสอบอัตราแลกเปลี่ยนด้วยค่ะ

เกือบร้อยทั้งร้อยของผู้คนที่ได้มาเยือน ตลาดน้ำดำเนินสะดวก คงมีน้อยคนที่จะทราบว่า เพียงเดินเลยเข้าไปให้ถึงสะพานใหญ่ท้ายซอย ก็จะมีพบป้ายตลาดน้ำเหล่าตึกหลักขนาดใหญ่ตั้งตระหง่านสะดุดสายตาเหมือนเชื้อเชิญให้ผู้พบเห็นเข้ามาเยี่ยมชมเยือน **“ตลาดน้ำแห่งแรกของประเทศไทย”** ที่มีชื่อเป็นภาษาจีนแต่ใจว่า **“เหล่าตึกหลัก”** โดยคำว่า เหล่า มีความหมายว่า เก่า ส่วนคำว่า ตึกหลัก แปลว่า ตลาด รวมคำแปลว่า ตลาดเก่า ตั้งอยู่บริเวณปากคลองลัดพลีเชื่อมกับคลองดำเนินสะดวก อันเป็นชุมชนเก่าแก่มากกว่า 150 ปี ของชาวจีนแต้จิ๋ว และชาวจีนไหหลำ ซึ่งค้าขายกันมาหลายชั่วอายุคน เราได้สัมผัสกับชุมชนที่ยังคงอบอวลด้วยกลิ่นอายของวันวาน อันไร้ซึ่งการปรุงแต่ง แต่ละก้าวย่างที่ย่างไปบนพื้นไม้หนานๆของบ้านไม้เก่าที่ตั้งเรียงรายเป็นแถวยาวเลียบไปตามแนวคลอง เห็นริ้วรอยบ่งบอกถึงการทำหน้าที่มาอย่างหนักและเนิ่นนาน บ้านบางหลังเปิดตัวเองเป็นร้านขายของชำ บางหลังถูกดัดแปลงให้เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ของเก่าสะสมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ยลโฉม บ้างก็ขายของที่ระลึก ขายอาหาร ขายของใช้ต่างๆ แต่ที่สะดุดตาที่สุด คือ **“ร้านระบายอารมณ์”** ของ นัท อัดวัฒนา ศิลปินอารมณ์ดีที่นักรบายสีเส้นสดใสลงเป็นภาพสวยงามบนเสื่อยัดคอกกลม ใครสนใจงานเขียนภาพของเขาติดต่อได้ที่ อีเมลแอดเดรส supermancandor@hotmail.com

แม้ตลาดน้ำยานนี้ไม่คึกคักเหมือนในอดีต และเราไม่อาจย้อนวันวานคืนกลับมา แต่เราสามารถต่อลมหายใจแห่งอดีตผ่านตลาดน้ำเหล่านี้ได้ เพียงหาวันว่างกลับเข้าไปเยือนคลองดำเนินสะดวกอีกครั้ง

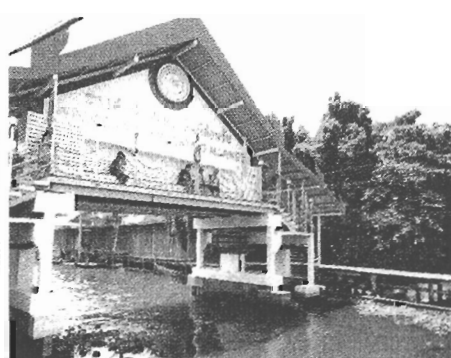
ตลาดน้ำดำเนินสะดวก

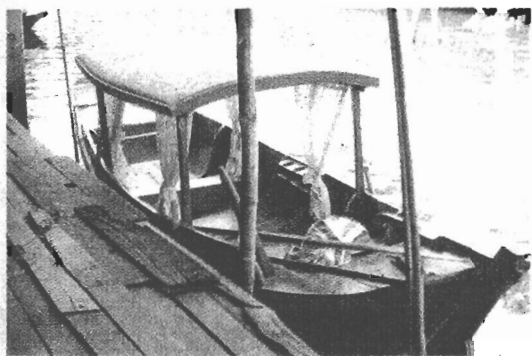
สินค้ามากมายหลายประเภท

ตลาดน้ำเสด็จ

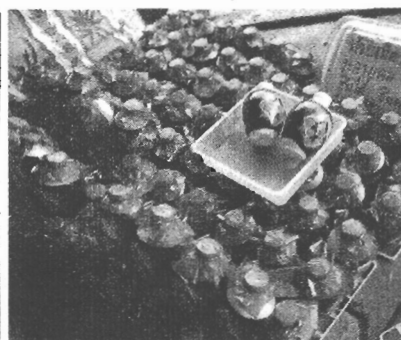
สะพานข้ามไปตลาดเสด็จ

เรือพายพายล่องลำคลอง

ขวัญใจนักท่องเที่ยว

ขายเม็ดคอกมกั๋อ

น้า อัครวัฒนา เจ้าของร้าน "ระบายนามณ์"

สาวพืดของกินมีให้เลือก

เล่าขานตำนานไทย แก้วกูดัน เรื่อง : โมกหลวง ภาพ

บ้านเจ๊กฮวด มหาตเล็กหลวง

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นทางชลมารคของ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 ที่ทรงปฏิบัติพระองค์เยี่ยงสามัญชนสนุกสนาน สนธิสนม ใกล้ชิดกับเหล่าปวงราชกรัด้วยน้ำพระทัยอันเปี่ยมล้น มีอาจประเมินค่าได้ ณ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เริ่มต้นขึ้นที่ บ้านเลขที่ 83 หมู่ 4 ต.ดำเนินสะดวก ที่คนรุ่นหลังเรียกขานกันต่อมาว่า... "บ้านเจ๊กฮวด มหาตเล็กหลวง"

อ่านต่อหน้า 108

"เพื่อนต้น"

"คุณยายละมัย"

ศิริชัย น้อยประเสริฐ
หลานสายเจ๊กฮวด

หน้าบ้านเป็นลำคลอง นักท่องเที่ยวลงเรือมาเที่ยวได้

พระบรมฉายาธิภษณ์พระพุทธรูปเจ้าหลวง

โถงกลางบ้าน

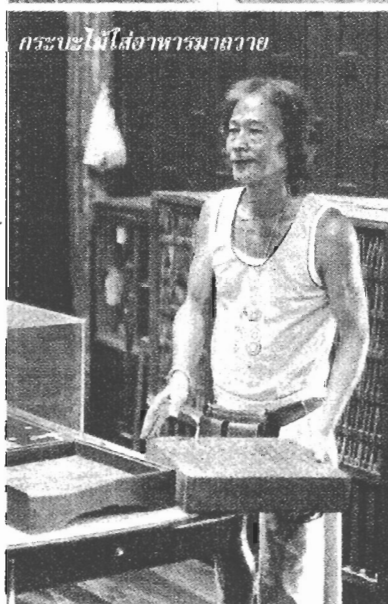
เครื่องเสวยอาหาร และถ้วยชาม

ซานบ้านที่พระองค์ประทับเสวยอย่างไม้อื่อพระองค์

คั้งกระเบนี้ไว้กลางบ้าน

กระเบไม้ใส่อาหารมาถวาย

โอง่ก้านกลายสังโต
ไม้ใช้ลายมังกร